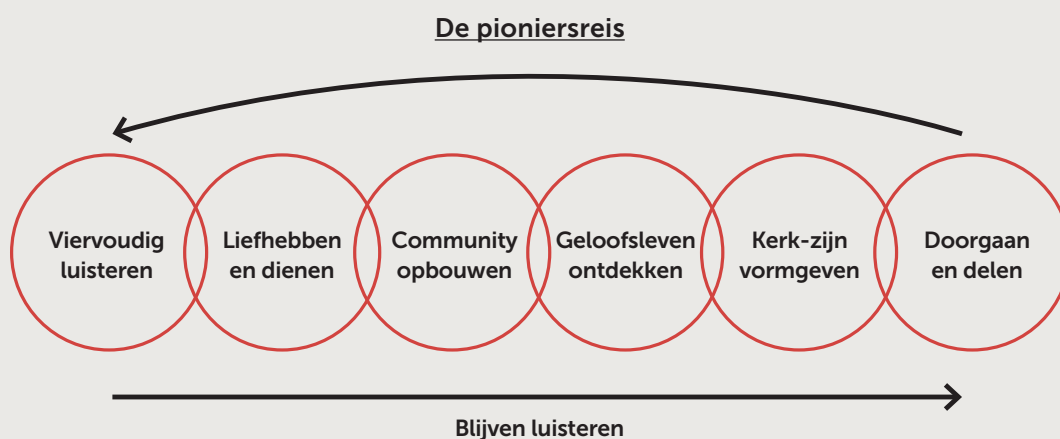

Delend in beweging blijven

Over doorgaan en delen

Dit is artikel 6 in een serie van 12 artikelen rond kernthema's voor proefplekken.

De eerste zes artikelen beschrijven de pioniersreis. De overige zes artikelen beschrijven thema's die deze reis ondersteunen.

De artikelen zijn in de eerste plaats geschreven met het oog op 'proefplekken'. Dat zijn diverse soorten kerkplekken naast de gevestigde gemeenten, met een missionaire focus. Het taalgebruik is hierop gericht. Maar de onderliggende principes zijn veel breder toepasbaar. Met hier en daar een eenvoudige vertaalslag zijn de artikelen ook zeer geschikt voor gemeenteontwikkeling in het algemeen.

Delend in beweging blijven

‘Doorgaan en delen’ is de Nederlandse vertaling en contextualisering van ‘do it again’, het laatste thema in de ‘fresh expressions journey’.¹ In de oorspronkelijke versie heeft deze ‘pioniersreis’ geen eindbestemming. De reis gaat door terwijl er nieuwe vormen van kerk-zijn ontstaan. Over het vorm krijgen van proefplekken gaan de thema’s ‘community opbouwen’ (presentieplekken) en ‘kerk-zijn vormgeven’ (pioniersplekken).²

In Nederland staat *doorgaan en delen* voor de instandhouding én vermenigvuldiging van een *proefplek* die al een tijdje aan het pionieren is.³ Delen kan door vanuit de nieuwe kerkplek weer een nieuwe proefplek te (helpen) starten, maar ook door geleerde lessen of ontwikkelde concepten te *delen*. Bij dit kernthema is *delen* dus iets anders dan vanuit je bestaande plek actief zijn in de omgeving. Het gaat om het (helpen) starten van een nieuwe plek of om het ondersteunen van een andere plek met iets dat je bij jouw plek geleerd of ontwikkeld hebt.

Een goed passende metafoor bij het verdergaan van de pioniersreis, naast het *doorgaan* van een proefplek die daaruit ontstaat, is die van een appelboom. Je kunt een appelboom planten omdat je een nieuwe boom in de tuin wilt hebben, omdat je op termijn appels wilt eten of omdat je met de appels een hele boomgaard vol wilt laten groeien. In de *pionierende beweging van proefplekken* gaat het vooral om dat laatste: een hele wereld vol met ‘vruchtdragende bomen’ die als proefplekken Gods nieuwe wereld zichtbaar en ervaarbaar maken.⁴ Bij deze bomen hangt bij wijze van spreken een bordje met daarop de tekst: ‘*Proef en geniet de goedheid van de HEER*’.⁵

Het is goed en gezond om samen met anderen ook zelf van de ‘appels’ te proeven en om te genieten van de ‘schaduw’ die de ‘boom’ geeft als hij volgroeid is. Maar daar blijft het hopelijk niet bij. De Engelse versie van de pioniersreis zegt tot slot: ‘*do it again*’. Dat wil zeggen: blijf vanuit je nieuwe kerkplek bijdragen aan de groei van de totale kerk als *brede beweging van hoop*, gericht op Gods nieuwe wereld(orde).

Op deze cultuur van vermenigvuldiging ligt het accent in dit artikel. Er wordt gezocht naar Bijbelse principes voor doorgaan en delen. Vanuit de kerkgeschiedenis en in het verlengde van Israël wordt ook een patroon geschetst dat vaak terugkeert bij geloofsgemeenschappen: geroepen worden om te gaan pionieren, als nieuwe gemeenschap *doorgaan*, in zichzelf gekeerd raken rond het eigen voortbestaan en weer gaan delen. Er wordt verteld hoe gevestigde kerken weer zijn gaan delen door het pionieren te stimuleren en te faciliteren. Na een korte opsomming van helpende factoren voor doorgaan en delen sluit het artikel af met een oproep aan de bredere kerk om samen ‘*delend in beweging te blijven*’.

1. freshexpressions.org.uk/ (geraadpleegd 18 april 2025)

2. Presentieplekken en pioniersplekken bouwen beide vanuit het viervoudig luisteren aan een inclusieve community, waarin betrokkenen elkaar en hun omgeving liefhebben en dienen. Presentieplekken hebben bij het ontstaan van zo’n community hun bestemming bereikt. Pioniersplekken vervolgen de pioniersreis door vanuit de inclusieve community met belangstellenden tot een nieuwe geloofsgemeenschap te komen. Uiteraard houdt de pioniersplek daarbij wel een open en inclusief karakter voor mensen die niet meedoen aan geloofsgebonden activiteiten. Dit blijft waardevol in zichzelf.

3. In relatie tot gevestigde kerken is er (in Nederland) nog weinig gepubliceerd over ‘vermenigvuldigen’. Een proefplek starten vanuit een gevestigde gemeente is ook al een vorm van vermenigvuldiging. Maar een proefplek starten vanuit een nieuwere kerkplek gebeurt nog niet vaak. Er is dus niet alleen weinig theorie, maar ook weinig praktijkervaring om naar te verwijzen. Dit kernthema vraagt daarom iets meer theoretische uitwerking en heeft minder praktijkvoorbeelden dan gebruikelijk bij deze artikelenserie.

4. Vergelijk Donald McGavran: ‘De ultieme vrucht van een appelboom is niet de appel, maar een nieuwe appelboom’. Aangehaald in Christian Schwarz, *Die dritte Reformation. Paradigmenwechsel in der Kirche*. Emmelsbühl: C&P Verlag 1993, p. 291.

5. Psalm 34:9

Doorgaan en delen in de Bijbel

Het thema *doorgaan* en delen komt in de Bijbel niet voor. Wel zijn er Bijbelse parallellen. Neem bijvoorbeeld Abraham. Toen God hem riep om op 'pioniersreis' te gaan, beloofde Hij dat dit zou leiden tot een groot en gezegend volk (doorgaan), waarin 'alle volken op aarde' gezegend zouden worden (delen).⁶ Hiermee begon de wereldwijde beweging van hoop, waar de pionierende beweging van proefplekken onderdeel van is.⁷

Zeker als je de ontstaansgeschiedenis van Israël leest door de lens van het Nieuwe Testament kun je zeggen dat het *doorgaan* van dit uitverkoren volk als doel had om zegen te *delen* met 'alle volken'.⁸ Maar al bleven de profeten daarop wijzen, de focus kwam in de loop van de geschiedenis bij Israël steeds meer te liggen op het doorgaan van het eigen volk. Jeremia was hier heel scherp over in zijn profetie. Hij verweet het volk op zichzelf gericht te zijn. Daaraan werd een religieuze vorm gegeven. Alles leek om 'de tempel van de HEER' te draaien. Maar de motivatie was het eigen volksbelang. Dit maakte de tempel volgens Jeremia tot een 'rovershol'. Ook omdat daarnaast het belang van anderen werd geschaad in plaats van gediend.⁹

Jezus sluit zich hierbij aan als Hij de religieuze leiders van zijn tijd ervan beschuldigt dat ook zij de tempel tot een 'rovershol' hebben gemaakt.¹⁰ Met een citaat uit Jesaja lijkt Hij ook te zeggen dat de focus bij hen te veel op het eigen volksbelang ligt: 'Mijn huis moet voor alle volken een huis van gebed zijn.'¹¹ Gebed om het doorgaan van het eigen volk is legitiem, maar dit mag nooit losgekoppeld worden van de roeping om zegen te *delen* met 'alle volken'. Daarbij is de tempel allereerst bedoeld voor eredienst, waarin niet het eigen volksbelang maar de ontmoeting met God voorop staat. Als de religieuze leiders aan Jezus een teken vragen om te bewijzen dat Hij bevoegd is voor zijn daden en uitspraken in de tempel, zegt Hij: 'Breek deze tempel maar af, en Ik zal hem in drie dagen weer opbouwen.'¹² Hiermee bedoelde Jezus zijn eigen lichaam, waarmee Hij de vervulling van de tempeldienst op zich nam.¹³ Petrus pakt deze lijn van vervulling op als hij het heeft over 'de bouw van een geestelijke tempel'.¹⁴ Straks meer daarover, maar eerst nog iets over het 'afbreken' van de tempel. Dat noemt Jezus namelijk voorafgaand aan het 'opbouwen'. Daarin schuilt ook een betekenisvolle parallel voor proefplekken.

Delen doe je volgens Jezus door jezelf of wat je hebt te laten (af)breken. Een van de manieren waarop Hij dat duidelijk maakte, was met de 'wonderbare spijzigingen'.¹⁴ De leerlingen kregen verantwoordelijkheid voor het verzorgen van een maaltijd voor de menigte. Daarvoor moesten ze het beperkte dat ze hadden aan Jezus geven, om het onder Gods zegen te laten breken met het oog op vermenigvuldiging voor velen.

6. Genesis 12:2-3

7. Het is inspirerend om hierbij Romeinen 4:18, 20 te lezen: *Zelfs toen alle hoop vervlogen was, bleef Abraham hopen en geloven dat hij de vader van vele volken zou worden, zoals hem was beloofd: 'Zo talrijk zullen je nakomelingen zijn.'* Hij twijfelde niet aan Gods belofte; zijn geloof verloor hij niet, integendeel, hij werd erin gesterkt en bewees zo eer aan God.

8. Dit blijkt niet alleen pas in het Nieuwe Testament. Ook in bijvoorbeeld Psalm 67 wordt duidelijk dat Gods volk zegen ontvangt om voor 'alle volken' tot zegen te zijn. Verder is er in Jesaja 49:6 sprake van dat Israël voor 'alle volken' een licht zal zijn, 'opdat de redding die God brengen zal tot aan de einden der aarde reikt'. Hierbij wordt gesproken over een mysterieuze 'dienaar'. Vanuit nieuwtestamenteisch perspectief kan dit op Jezus betrokken worden, die als Messias de zegen verwerft namens zijn volk en die dit via zijn navolgers deelt met 'alle volken'. In Handelingen 13:47 wordt dit toegepast op de apostolische wending naar de niet-Joden.

9. In Jeremia 7 wordt gezegd dat het zonder de bijbehorende levensstijl voor het volk Israël zinloos is om te vertrouwen op de tempeldienst: *Dit zegt de HEER van de hemelse machten, de God van Israël: Beter je leven, dan mogen jullie in dit land blijven wonen. Vertrouw niet op die bedrieglijke leus: "Dit is de tempel van de HEER! De tempel van de HEER! De tempel van de HEER!"* (vers 3 en 4).

10. Marcus 11:17. Zie over de 'tempelreiniging' ook Matteüs 21:12-17, Lucas 19:45-48 en Johannes 2:13-22.

11. Jesaja 56:7

12. Johannes 2:19-22

13. I Petrus 2:5

14. Marcus beschrijft er twee, in hoofdstuk 6:32-44 en in hoofdstuk 8:1-16.

Een flinke stap verder ging Jezus toen Hij zei dat een graankorrel alleen vrucht kan dragen als hij in de aarde valt en sterft.¹⁵ Uiteindelijk bracht Hij dit zelf in praktijk door te sterven aan het kruis. Deze 'kruisvormige' manier van *delen* maakt de kerk zich eigen door met name de viering van het avondmaal. Alles waar Jezus voor staat, wijst erop dat zelfovergave leidt tot een overvloed van vermenigvuldiging. Dit roept de vraag op of pioniers en kerkplekken het aandurven om wat ze hebben ontvangen en opgebouwd aan Jezus te geven, om dat te laten (af)breken met het oog op *delen*.

Terug naar '*de bouw van een geestelijke tempel*'. Daarin ligt de diepste bestaansreden voor elke kerkplek en daarmee de belangrijkste motivatie om te blijven *doorgaan met delen*. Het doel van de tempel was en is een heilzame verbinding tot stand te brengen tussen hemel en aarde. In Jezus werd dit volbracht en het is de roeping van zijn volgelingen om die werkelijkheid wereldwijd te *delen*, als '*lichaam van Christus*' en als '*tempel van de heilige Geest*'. In een van zijn brieven schreef Paulus: '*Wijzelf zijn de tempel van de levende God, zoals God heeft gezegd: 'Ik zal bij hen wonen en in hun midden verkeren, Ik zal hun God zijn en zij mijn volk.*'¹⁶ De geestelijke tempel die Jezus tot stand bracht, bestaat uit geheiligde mensen die als 'koninklijke priesters' dienen tussen hemel en aarde.¹⁷ Zij zijn samengeroepen om als '*teken, dienaar en voorsmaak*'¹⁸ van Gods nieuwe wereld de aarde met de hemel te verbinden en de hemel met de aarde. Kerkplekken geven hier niet alleen vorm aan op hun eigen plek (doorgaan), maar ook door op andere plekken tot heilzame presentie te komen (delen).

Het 'koninklijk priesterschap' van kerkmensen en pioniers heeft in haar missie twee focuspunten: *dienst & getuigenis* (koninklijk) en verering & gebed (priesterlijk). Artikel IV van de protestantse kerkorde zegt het zo: '*De gemeente geeft gehoor aan haar roeping door (...) alles te richten op de lofprijzing van de Naam des Heren en de dienst in de wereld.*' Bij pioniers en proefplekken ligt het accent vaak vooral op het laatste. Maar alleen als je daarbij ook gericht bent op de hemel, krijg je de hemelse weerspiegeling en al het andere dat nodig is voor je *dienst en getuigenis* op aarde. De realisatie van '*op aarde zoals in de hemel*'²⁰ begint dus bij jezelf en dat begint met *verering & gebed*. Als deze 'priesterrol' niet wordt vervuld door mensen die 'werken voor het koninkrijk', dan zal het doorgaan en delen van kerkplekken vastlopen of verzakelijken. Maar als 'koninkrijkswerk en priesterdienst' samengaan, dan zal op steeds meer plekken de hemel de aarde raken. Niet alleen waar nieuwe kerkplekken ontstaan, maar overal waar 'koninklijke priesters' present zijn.²¹

15. Johannes 12:20-26. Jezus gebruikt deze illustratie als er een groepje Grieken in beeld komt. Hij beseft dan dat het moment is aangebroken waarop zijn missie, vanuit Israël, wereldwijde implicaties zal krijgen, voor '*alle volken*'.

16. II Korintiërs 6:16

17. I Petrus 2:4-9. Dit hele gedeelte gaat over de bouw van een geestelijke tempel en de vorming van een heilig volk dat net zoals Israël geroepen is om een koninkrijk van priesters te zijn. Zie voor de roeping van Israël: Exodus 19:5-6.

18. Het denken vanuit Gods missie, waarin de kerk 'teken, dienaar en voorsmaak' is van Gods nieuwe wereld(orde), is gemeengoed in de brede wereldkerk. Dit blijkt onder andere uit recente verklaringen van de Wereldraad van Kerken.

19. Tom Wright noemt dit het 'roepingsverbond'. (Kerk)mensen zijn geroepen om als rentmeesters en representanten Gods wijsheid en liefde zichtbaar te maken 'op aarde zoals in de hemel' (koninklijke roeping) en om mede namens de hele schepping de Schepper te vereren (priesterlijke roeping). Of korter gezegd: God vereren en de aarde dienstbaar regeren namens God. Ergens tussen deze 'Godsverering' en 'werelddienst' vindt ook het gebed plaats. Over de onderlinge samenhang tussen deze rollen schrijft Wright: 'Mensen kunnen alleen namens God handelen, en ernstige ontaarding is alleen te vermijden als aanbidding voorafgaat aan hun handelen. Alleen wie de Schepper eer bewijst zal nederig genoeg zijn voor rentmeesterschap.' Tom Wright, *Goede Vrijdag. De dag dat de revolutie begon*. Franeker: Uitgeverij Van Wijnen, 2018.

20. 'Op aarde zoals in de hemel' komt uit het 'Onze Vader' (Matteüs 6:10). Zie hierbij ook Kolossenzen 3. Dat hoofdstuk begint met de oproep: '*Richt u op wat boven is, niet op wat op aarde is.*' Maar vervolgens gaat het hele hoofdstuk over een leven op aarde dat getekend is door de hemel. Zie over gebed, aanbidding en missie ook het hoofdstuk '*Van U is het koninkrijk*' in de jongste *Visienota van de Protestantse Kerk* (geraadpleegd 18 april 2025).

21. Tot de tijd aanbreekt '*waarin alles zal worden hersteld*' en '*alles nieuw*' wordt (Handelingen 3:21 en Openbaring 21:5), waarin '*kennis van de HEER de aarde vervult, zoals het water de bodem van de zee bedekt*' (Jesaja 11:9, Habakuk 2:14 en Openbaring 21:3) en '*waarin God alles in allen zal zijn*' (I Korintiërs 15:28).

Uit het voorgaande kun je drie Bijbelse denklijnen halen met betrekking tot *doorgaan en delen*:

1. Als kerkplek ontvang je Gods zegen om voor '*alle volken*' (lees: voor andere bevolkingsgroepen en voor alle buurten, dorpen en steden) een zegen te zijn. Op een gezonde manier *doorgaan* kan alleen als je gericht blijft op *delen*. Daarmee voorkom je een te zelfgerichte focus op je kerkplek.
2. Om als kerkplek voor een andere groep of in een andere omgeving tot zegen te kunnen zijn, moet je meestal iets (op)geven van wat je zelf hebt ontvangen en opgebouwd. *Delen* vraagt daarom vaak iets van zelfovergave, om gebroken te worden ten behoeve van een andere groep of omgeving.
3. Het 'koninklijk priesterschap' van kerkmensen en pioniers heeft in haar missie twee focuspunten: *dienst & getuigenis* (koninklijk) en *verering & gebed* (priesterlijk). Als het 'koninkrijkswerk' niet gelijk opgaat met 'priesterdienst', dan zal het *doorgaan en delen* vastlopen of verzakelijken.

Doorgaan en delen in de kerkgeschiedenis

Hierboven ging het over 'breken met het oog op *delen*'. De eerste kerkplek waar dit praktijk werd, was de 'oergemeente' in Jeruzalem. Toen daar een vervolging uitbrak, werden gemeenteleden tot buiten Israël verspreid.²² Daarop werden leiders *gedeeld* om de 'kerkplekken' te steunen die elders ontstonden. Bij het *delen* in relatie tot niet-Joden bleef Jeruzalem ook betrokken.²³ Na 40 jaar werd deze 'oergemeente' echter alweer 'opgeheven', toen Jeruzalem werd verwoest. Maar het *delen* bleef *doorgaan*. Na Pinksteren was er in de *beweging van hoop* namelijk een *cultuur van vermenigvuldiging* ontstaan. Er waren nog wel wat extra 'geestelijke zetjes' en zelfs een vervolging nodig geweest om deze cultuur te ontwikkelen. Maar uiteindelijk was 'vruchtdragen' daarin belangrijker geworden dan 'voortbestaan'.²⁴

Door haar *cultuur van vermenigvuldiging* verspreidde de vernieuwde *beweging van hoop* zich razendsnel over de wereld. Maar al snel zie je, net als bij Israël, ook bij de kerk weer de neiging om in zichzelf gekeerd te raken. Hierbij past de metafoor van een vulkaan. Als die uitbarst, dan stroomt er vloeibaar magma uit. Maar na verloop van tijd koelt die vurige stroom weer af. Het magma wordt stroperig en uiteindelijk versteent het. De *beweging van hoop*, die bij Abraham begon, liep vast doordat Israël niet beantwoordde aan de roeping om voor '*alle volken*' een zegen te zijn. Jezus bracht deze beweging weer op gang. Dit leidde tot de grote 'vulkaanuitbarsting' van Pinksteren. Maar daarna zie je in Handelingen al dat er steeds weer nieuwe 'uitbarstingen' nodig zijn om de 'pioniersbeweging' verder te brengen en te laten uitgroeien tot een wereldwijde beweging. Dit patroon blijft zich in de hele kerkgeschiedenis herhalen. De *beweging van hoop*, die bedoeld is om tot zegen te zijn voor '*alle volken*', blijft vaak hangen in één bepaalde bevolkingsgroep. Maar gelukkig zijn er ook steeds weer nieuwe 'uitbarstingen', in de vorm van vernieuwingsbewegingen.

Meestal ontstaan vernieuwingsbewegingen naast of in de marge van de gevestigde kerken en vaak valt de verbinding weg. Vernieuwers hebben namelijk de neiging om te denken dat de kerkgeschiedenis bij hen begint. Omgekeerd hebben 'conservatoren' de neiging om 'reformatoren' af te schrijven. De Reformatie is ook een voorbeeld van zo'n vernieuwingsbeweging waarin de verbinding met de gevestigde (Roomse) kerk wegviel. Toen deze 'vurige stroom' na verloop van tijd 'afkoelde', ontstonden nieuwe bewegingen, zoals bijvoorbeeld de Réveilbeweging in de eerste helft van de 19e eeuw. Maar uiteindelijk koelen nieuwe bewegingen altijd weer af. Daarna is het wachten op de volgende 'uitbarsting'.

22. Handelingen 8:1,4 en 11:19

23. Vanwege de vervolging ging Filippus vanuit Jeruzalem 'delen' in Samaria (Handelingen 8:5). Velen kwamen tot geloof. Daarop kwamen Petrus en Johannes vanuit Jeruzalem op 'visitatie' (8:14). In Jeruzalem werd de 'pioniersbediening' van Paulus bevestigd (9:26-28). Het inzicht dat Petrus opdeed in Joppe en Caesarea, dat niet-Joden volwaardig deel kunnen worden van Gods vernieuwde verbondsvolk, werd eveneens in Jeruzalem bekrachtigd (11:1-18). Toen in Antiochië veel niet-Joodse mensen tot geloof kwamen, werd Barnabas vanuit Jeruzalem gestuurd om te helpen dat in goede banen te leiden (11:22). Later volgden er profeten vanuit Jeruzalem. Dit leidde tot 'wederkerigheid', omdat Antiochië besloot om Jeruzalem te steunen (11:27-29). Gedeelde verantwoordelijkheid voor het 'pionieren' bleek toen in Jeruzalem een bijeenkomst werd belegd rond het grote '*contextualisatie-vraagstuk*' in welke mate en op welke manier niet-Joden de Joodse wetten moesten naleven (15:1-35).

24. Zie Michael Moynagh, *Godsend*. Z.p.: Fresh Expression Limited 2021, p. 144,145 (geraadpleegd 18 april 2025).

Doorgaan en delen in de pionierende beweging van proefplekken

In 2004 publiceerde de *Archbishop of Canterbury's Council on Mission and Public Affairs* van de Church of England het *Mission-Shaped Church Report*.²⁵ Hiermee werd ruim baan gegeven aan de *Fresh Expressions*-beweging, om te pionieren met nieuwe vormen van kerk-zijn. Dit groeide uit tot een interkerkelijke en internationale beweging.

Geïnspireerd door de Engelse kerk werd door de Protestantse Kerk in Nederland de *pionierende beweging van proefplekken* in gang gezet. Deze pioniersbeweging ontstond niet in de marge maar in het hart van de gevestigde kerken. In ieder geval werd een formeel kerkelijk mandaat en steun gegeven aan het pionieren. Kleinere gereformeerde kerken waren toen al actief op het gebied van kerkplanting.²⁶ Zij lieten zich hierbij inspireren door *City to City Europe*, waar de naam van Tim Keller aan verbonden is.²⁷ Met het pionieren zijn gevestigde kerken weer gaan *delen*, in het besef dat dit een voorwaarde is om als kerk te kunnen *doorgaan*. Vanuit oude 'vulkanen' kwam zo een nieuwe 'magmastrroom' op gang.

Inmiddels is het zo'n 20 jaar geleden dat de Protestantse Kerk het pionieren in gang zette.²⁸ Daarom dient de vraag zich aan hoe het gaat met *doorgaan en delen* bij nieuwe kerkplekken. Het accent ligt daarbij nu vooral nog op het *doorgaan* van individuele proefplekken. De meeste proefplekken hebben de handen vol om hun eigen initiatief te bestendigen. Het *delen* van geleerde lessen wordt wel veel gedaan. Zeker tussen proefplekken onderling. Ook wordt er met de gevestigde kerken *gedeeld*. Regelmatig wordt ergens een nieuw concept toegepast dat door een proefplek is ontwikkeld en *gedeeld*.²⁹ Het delen van geleerde lessen gebeurt zelfs internationaal. Maar *delen* in de zin van een nieuwe proefplek (helpen) starten vanuit een *doorgaande* proefplek gebeurt nog weinig. Hiervan zijn slechts enkele voorbeelden te noemen.

De eerste proefplek die zich vermenigvuldigde, was *CrossPoint* in Nieuw Vennep. *CrossPoint* was een redelijk klassieke kerkplanting in een Vinex-wijk, waaruit een vitale gemeente ontstond. Maar men ontdekte al snel dat deze gemeente niet de juiste vorm had om met een groep statushouders in de wijk te kunnen pionieren. Daarom startte vanuit *CrossPoint* een nieuwe pioniersreis met deze groep. Hieruit ontstond *House of Joy*.

Een andere proefplek die tot vermenigvuldiging kwam, was *Geloven in Spangen*. Daar lag de focus op de gelijknamige Rotterdamse stadswijk. Daarom vroeg een andere stadswijk om een nieuwe pioniersreis. Toen *Geloven in Spangen* tot een zelfstandige kerkstatus kwam, werd de pionier uitgezonden naar Bosdorp-Tussendijken. Hij mocht daar opnieuw gaan pionieren. Hieruit ontstond *Geloven in BoTu*. Inmiddels zijn er meerdere nieuwe initiatieven gestart vanuit *Geloven in Spangen*, onder de koepel *Geloven dichtbij*.

25. churchpublishing.org/missionshapedchurch (geraadpleegd 4 juni 2025).

26. De evangelische beweging wordt hier buiten beschouwing gelaten, omdat dit artikel zich vooral richt op pionieren en vermenigvuldigen vanuit gevestigde kerken. Als bijlage bij dit artikel is wel een 'reflectief observatieverslag' over *Mozaïek* geschreven, met daarbij een werkvorm om wellicht iets van deze snelgroeiende beweging te kunnen leren.

27. citytocityeurope.com/

28. Al in haar eerste visienota van 2005 constateert de Protestantse Kerk dat het niet lukt om de volle breedte van de Nederlandse samenleving te bereiken met de bestaande kerkvormen. Dit was de aanleiding om te gaan investeren in nieuwe vormen van kerk-zijn. In 2019 werd dit verder uitgewerkt in de nota *Mozaïek van kerkplekken*.

29. Een goed voorbeeld hiervan is 'kliederkerk'. Dit concept, dat in Engeland werd ontwikkeld onder de naam 'Messy Church', wordt inmiddels op honderden plekken in Nederland toegepast, bij proefplekken en in gevestigde gemeenten. Maar ook in het klein zijn er steeds weer dingen die ergens ontdekt, ontwikkeld en breder *gedeeld* worden.

De belangrijkste motieven om '*delend in beweging te blijven*' door een nieuwe proefplek te starten zijn een andere bevolkingsgroep of een andere omgeving waarvoor een andere aanpak nodig is. Dat hiervan nog weinig voorbeelden zijn, wijst misschien op een scheve balans tussen *doorgaan* en *delen*.

Helpende factoren bij doorgaan en delen

Op basis van Simon Sineks 'golden circle' (wat, hoe, waarom) kun je zeggen dat dit artikel vooral gaat over het 'waarom' van *doorgaan en delen*.³⁰ Het kerndoel is: *blijven bijdragen aan de groei van de kerk als een brede beweging van hoop*. Over het 'hoe en wat' gaat het in ander materiaal voor kernteams van lokale kerkplekken.³¹ Voor een meer praktische toepassing en toerusting rond helpende factoren kan daar dus naar verwezen worden.

Een aantal wezenlijke factoren die helpen bij *doorgaan en delen* zijn:

- verbinding met God blijven zoeken
- inspelen op de dingen die Hij zelf bewerkt (ofwel: denken vanuit de *Missio Dei*)
- blijven luisteren in de omgeving
- dingen niet zwaarder maken dan je op langere termijn kunt dragen
- investeren in een wederkerige relatie met de bredere kerk
- eigen inkomsten genereren
- bestuurlijke verantwoordelijkheid nemen
- investeren in de geestelijke vorming van betrokkenen
- ontwikkelen van leiderschap bij nieuwe betrokkenen
- een missionaire focus houden.

Een gunnende houding tussen kerkplekken is ook een helpende factor bij *doorgaan en delen*. Als kerkplek heb je weinig invloed op de houding van anderen. Maar je kunt wel werken aan je eigen gunfactor. Dat doe je door je constructief en coöperatief op te stellen en door duidelijk te maken wat je toegevoegde waarde is in het bredere *mozaïek van kerkplekken*. Daarin is het belangrijk om samen te werken aan een waarderende en gunnende cultuur tussen kerkplekken. In het artikel over *sterke samenwerking* lees je hier meer over.

Een mooi voorbeeld van een gemeente met een gunnende houding was de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt in Zeist. Toen deze werd opgeheven, gaf zij resterend geld mee aan haar leden. Dit was bedoeld voor de nieuwe gemeenten waarbij zij zich zouden gaan aansluiten. Een kerkplek kan dus zelfs gunnend sterven. Maar gunnend kerk-zijn kan natuurlijk ook terwijl je doorgaat. Door iets van jezelf op te geven voor andere kerkplekken. Je kunt bijvoorbeeld eigen leden (tijdelijk) uitlenen aan of uitzenden naar startende kerkplekken of verzwakte gemeenten. Daarnaast kun je materialen of ruimtes beschikbaar stellen of een andere kerkplek financieel ondersteunen.

Als bredere kerk samen '*delend in beweging blijven*'

In essentie is dit artikel een pleidooi voor de kerk als een *brede beweging van hoop*, met een *cultuur van vermenigvuldiging*. De kerk moet '*delend in beweging blijven*' om niet te verstarren en in zichzelf gekeerd te raken. Maar de kerk heeft op een gegeven moment niets meer te delen zonder kerkplekken die *doorgaan*. Beide elementen zijn dus nodig. Proefplekken bestaan bij de gratie van kerkplekken die *doorgaan* - ook wel 'gevestigde gemeenten' genoemd - en die bereid zijn om te *delen*. Pioniers hebben soms de neiging om zich af te zetten tegen de gevestigde orde. In een bepaalde ontwikkelingsfase is dat gezond. Zo is het ook gezond als pubers en adolescenten dat doen bij hun ouders. Maar zoals de organisatiedeskundige Stephen Covey

30. [De Golden Circle van Simon Sinek. Waarom doe je wat je doet?](#) (geraadpleegd 18 april 2025)

31. [Doorgaan & Delen | Protestantse Kerk in Nederland](#) (geraadpleegd 18 april 2025)

heeft gezegd, is er pas echt sprake van volwassenheid als je vanuit onafhankelijkheid komt tot wederzijdse afhankelijkheid en synergie.³² Nieuwe geloofsgemeenschappen kunnen *delen* niet alleen in praktijk brengen door het (helpen) starten van nieuwe proefplekken, maar ook door gevestigde gemeenten te helpen die moeite hebben met *doorgaan*. De kerk is een levend lichaam waarin diverse kerkplekken elkaar nodig hebben als verschillende lichaamsdelen. Dit beeld geeft ook ontspanning bij het verschijnen en verdwijnen van gemeenten en andere kerkplekken.³³ In een levend lichaam ontstaan immers voortdurend nieuwe cellen die na verloop van tijd weer afsterven. Het totale kerk-zijn beschouwen als een *levend lichaam, ecosysteem of dynamisch mozaïek van kerkplekken* moet ecclesiologisch nog verder doordacht worden.³⁴ Deels wordt dat gedaan in het artikel over *sterke samenwerking*.

Verder lezen

- Michael Moynagh with Philip Harrold, *Church for Every Context. An Introduction to Theology and Practice*. London: SCM Press 2012.
- Stefan Paas, *Church Planting in the Secular West. Learning from the European Experience*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company 2016.
- Martijn Vellekoop, *Pioniersplekken die doorgaan. Wat de kerk kan leren van de verduurzaming van social startups*, TIAS School for Business and Society 2017.
- Christian A. Schwarz, Christoph Schalk, *De praktijk van de natuurlijke gemeenteontwikkeling*, Hoornaar: Gideon 1997, met name p. 136-146.
- Taco Koster, *Doorgaan en delen in praktijk brengen* 2024. Een meer praktijkgericht artikel waarin de docerende inhoud van de online leersessies voor lokale pionierteams bij elkaar wordt gebracht.
- Peter den Hoedt, *De praktijk van doorgaan en delen bij Mozaïek* 2025. Een waarderend lerende observatie, gericht op de *cultuur van vermenigvuldiging* bij Mozaïek. Dit verslag is bedoeld als een perspectiefverbredend praktijkverhaal bij doorgaan en delen, vanuit een andere kerkelijke context.
- Tom Wright, *Goede Vrijdag. De dag dat de revolutie begon*, Franeker: Uitgeverij van Wijnen 2018. Met name deel 4, vanaf pagina 341. Hierin wordt de missie van de kerk opnieuw doordacht, nadat in de drie voorgaande delen de relatie tussen 'kruis en koninkrijk' opnieuw is doordacht. Deze hernieuwde doordenking ligt mede ten grondslag aan de 'Bijbelse denklijnen' in dit artikel.

De auteur

Peter den Hoedt is senior beleidsmedewerker binnen de dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk. Na jarenlang zelf actief geweest te zijn geweest in lokaal en regionaal missionair werk begon hij daar in 2019 als gemeenteadviseur. Al snel kwam de focus in zijn werk weer te liggen bij missionaire kerkvernieuwing en raakte hij betrokken bij het pionieren vanuit de Protestantse Kerk. De ontwikkeling van de pioniersbeweging heeft hij daardoor van dichtbij meegemaakt. De afgelopen jaren was hij betrokken bij de ontwikkeling van online leermodules bij de twaalf kernthema's voor proefplekken, waar deze verdiepende artikelen bij horen.

32. Stephen Covey's 7 Eigenschappen | Samenvatting. Het gaat in deze verwijzing om de eigenschappen 4, 5 en 6. Zie hiervoor ook de webpagina bij het kernthema 'sterke samenwerking' en het verdiepende artikel dat daar te vinden is. (beide links geraadpleegd op 18 april 2025)

33. Het was Henk de Roest die in *Huis voor de ziel. Gedachten over de kerk voor binnen en buiten* (Zoetermeer: Meinema 2010) het begrip 'kerkplekken' introduceerde. De Protestantse Kerk heeft dit overgenomen in de nota Mozaïek van kerkplekken uit 2019 (geraadpleegd 18 april 2025). Voor een beschrijving van de ontwikkeling van de kerk als levend lichaam, inclusief eerste gedachten over cellen die afsterven, zie Rein Brouwer e.a, *Levend lichaam. Dynamiek van christelijke geloofsgemeenschappen in Nederland*. Kampen: Kok 2007.

34. Een recent boek dat hierover gaat, is dat van Ed Olsworth-Peters, *Mixed Ecology. Inhabiting an Integrated Church*, London: SCPK, 2024. Dit boek krijgt aandacht in het artikel over sterke samenwerking. In het bij de leestips genoemde boek *Church for Every Context* schreef Michael Moynagh ter afsluiting een hoofdstuk over het ontwikkelen van een 'mixed economy of church'. Dat was toen de meest gangbare, internationale aanduiding voor de kerk als 'mozaïek van kerkplekken'.